

Р.УУГАНБААТАР

*Дархан-Уул аймаг дахь
Хорих 435 дугаар ангийн
төлөөлөгч, ахлах дэслэгч*

ХОРИХ АНГИ ДАХЬ ГЭМТ ХЭРГЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх асуудал нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагааны салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг бөгөөд нийгмийн аюулгүй, амгалан тайван, тогтвортой байдал болон иргэдийн хууль ёсны эрх ашиг сонирхлыг хангахад чиглэгдсэн байдаг. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг түвшингээр нь ерөнхий болон тусгай арга хэмжээ гэсэн өөр хоорондоо харилцан уялдаа холбоотой хоёр хэсэгт хуваадаг.

Хорих ангийн эргүүгийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийг шинж чанараар нь анилбал.

А.нийгэм эдийн засгийн

Б.ёс суртахуун сэтгэл зүйн

В. Хууль зүйн зохион байгуулалтын хэмээн тодорхойлж болох юм.

А. Нийгэм-эдийн засгийн шинжтэй нөхцөл байдал гэдэг нь цар хүрээгээрээ хорих байгууллагыг бүхэлд нь хамрах бөгөөд нэн түрүүнд хорих байгууллагын санхүүжилт, ангийн хүчин чадалтай холбоотой. Гэхдээ судлагдаж буй асуудлын хүрээнд дээрх арга хэмжээг дараах 2 чиглэлд авч үзэх нь зүйтэй. Үүнд:

- Төр буюу дээд байгууллагын зүгээс хорих ял эдлэх нөхцлийг сайруулах

- Ялтнууд өөрсдөө хөдөлмөр эрхэлсний үр дүнд ахуй нөхцлөө сайжруулах боломжийг бий болгох

Хорих анги нь үйл ажиллагааныхаа санхүүжилтийг улсын төсвөөс авдаг ч өөрсдийн явуулдаг үйлдвэрлэлийн үр дүнд зарим асуудлуудаа шийдэж ирсэн.

Б. Ёс суртахуун сэтгэл зүйн шинжтэй сөрөг хүчин зүйлийг арилгах саармагжуулахад ялтануудын дунд хүмүүжлийн ажлыг боловсронгуй болгох, тэдний ерөнхий болон мэргэжлийн түвшинг дээшлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээнүүд хамаарна. Харин урьдчилан сэргийлэх кримнологийн тусгай арга хэмжээнүүдээс ялтнуудын дунд “гэмт хэргийн ертөнцийн уламжлал, ёс заншил гэж хэлж болох зүйл”-ыг дэлгэрүүлэхгүй байхад чиглэсэн арга хэмжээ ихээхэн ач холбогдолтой. Энэ үйл ажиллагааны гол зорилго нь “гэмт хэргийн орчны үзэл суртал-ёс суртахууны үндэс суурийг үгүй хийхэд” чиглэгдэх ёстой. Энэ зорилго нь дараах асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн цогц үйл ажиллагааны үр дүнд биелэгдэнэ.

- Ялтанд нийгэм хууль, хүн, хөдөлмөр зэрэг нийгмийн үнэт зүйлст хүдэтгэлтэй хандах, эдгээр нь нийгэмд хөлөө олох, амьдралын суурь тулгуур гэсэн хандлагыг төлөвшүүлэх

- Өөрийгөө “нийгмийн хог шаар, эсвэл ийм тавилантай” гэсэн ялтны ухамсарт тогтсон ойлголтыг өөрчлөх

- Рецедив гэмт хэрэгтнүүдийг “сайхнаар” дүрслэн ярьдаг гэмт хэргийн ертөнцийн бодит үнэн, хор уршгийг ойлгуулах.

А. Ялтнуудын ухамсарт тогтсон байгаа нийгмийн эсрэг харш үзэл бодлыг

өөрчилж өөрчлөхөд чиглэсэн үйл ажиллагаа нь 2 чиглэлд явагдах ёстой. Эхнийх нь гэмт хэрэгтнийг хорих газарт ял эдэлж байх хугацаанд нь өөрийгөө “нийгмийн хог шаар” гэж бодох ойлголтыг нь өөрчлөх, хоёр дахь нь ялаа эдэлж суллагдсны дараа тэднийг нийгэмшүүлэх гэсэн зорилгыг агуулна. Ялтануудын дунд үйлчилдэг “шоронгийн уламжлал заншил” “бичигдээгүй хууль” “овгоруудын хууль” зэргийг дэлгэрүүлэхийн эсрэг авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ мөн чухал үүрэгтэй. Хууль гэхээсээ илүү манай нөхцөлд дэг жаяг гэвэл илүү тохиромтой. Олон жил ял эдэлсэн, гяндан онцгой дэглэмээр дамжсан бол илүү эрх ямба эдлэх эрхтэй ч гэх юмуу, эсвэл хүнд зүйл ангитай бол бусдаас илүү байр суурьтай байна гэх ойлголтыг байхгүй болгох, багасгах арга хэмжээнүүдийг авах нь зүйтэй. Зорилго нь рецедив гэмт хэрэгтнүүдийг, ялангуяа тэдний дундах толгойлогчдын бусдад нөлөөлөх нөлөөллийг багасгахад “нэр хүндийг багасгах” чиглэгдэх ёстой. Энэ үйл ажиллагаа дараах 2 чиглэлд явагдах нь зүйтэй. Үүнд:

- Хорих ангийн ажилтнуудын зүгээс ялтны дунд тусгайлан хүмүүжлийн ажил явуулах

- Ялтнуудын дундах овгор толгойлогчдын нэр нөлөөг багасгахад чиглэсэн гүйцэтгэх ажлын арга хэмжээ зохиох

Хэрвээ эхний үйл ажиллагааы чиглэл нь сэрэмжлүүлэх кримнологийн тусгай арга хэмжээнд хамаарах бол хоёр дахь арга хэмжээ нь урьдчилан сэргийлэх шинжтэй ба гэмт хэргийг арилгах цаашилбал түүнийг таслан зогсоох үйл ажиллагаатай нягт холбоотой. Энэ үйл ажиллагааы субъект нь хорих ангийн удидлага, албан хаагчид тэр

дундаа хорих ангийн гүйцэтгэх алба байна. Хорих газарт гэмт хэрэгтнүүдийн холбоо сүлбээг зохион байгуулалтын хэлбэрт оруулахаас сэргийлэхэд чиглэсэн хууль зүй зохион байгуулалтын арга хэмжээ нь ялтнуудын дунд гэмт хэрэгтнүүдийн “бичигдээгүй хууль”-ийг дэлгэрүүлэхээс сэргийлэх тэдэнд тусгайлсан хүмүүжлийн ажил зохиоход таатай нөхцлийг бүрдүүлэх зорилгоор гэмт хэрэгтнүүдийн дундах овгор, толгойлогчид, тэдний гар хөл бологсыг бусад ялтнуудаас тусгаарлахад чиглэнэ. Энэ арга хэмжээ нь зохих хууль тогтоомжид үндэслэгдэж явагдах нь тавьсан зорилгодоо хүрч эерэг үр дүн гаргах баталгаа болох тул, энэ чиглэлээр эрүүгийн болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох асуудал эрх зүйн шинжтэй урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамаарна гэж үзэж байна. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх чухал хэрэгсэд “арга” ялтнуудын гаргасан зөрчил бүрт цаг тухайд нь, зохих ёсоор хариуцлага тооцох сайн боловсруулж төлөвлөсөн сахилгын механизм ихээхэн үүрэгтэй. Ялтанд хүлээлгэх сахилгын хариуцлага нь тухайн хүний гаргасан сахилгын зөрчил, гэм буруу, учруулсан хохирол зэрэгтэй уялдах ёстойгоос гадна хүмүүжлийн шинжтэй байх нь ач холбогдолтой. Үүнтэй холбоотойгоор хорих байгууллагын албан хаагчдын сурган хүмүүжүүлэх боолон сэтгэл зүйн ур чадварыг дээшлүүлэх асуудал чухал юм. Хорих байгууллагын албан хаагчид ялтан хоорондын болон “гал” хоорондын харьцааны зөрчилдөөнтэй байдлыг зөв оношилж, хурцадмал байдлыг зөөлрүүлэх, гэмт хэрэг гарахад хүргэж болзошгүй нөхцөл байдлыг хязгаарлахад шаардагатай мэдлэгтэй байх ёстой байдаг. Түүнчлэн шаардлагатай тохиолдолд дээрх зорилгоор

гүйцэтгэх ажлын арга, хэрэгслийг ашиглаж болно.

Хорих газарт гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагаа нь эрүүгийн хариуцлага буюу ял шийтгэл ногдуулсан шүүхийн шийдвэрийг гүйцэтгэхэд үүсдэг эрүүгийн эрх зүйн харилцааны хүрээнд хэрэгждэг. Иймээс урьдчилан сэргийлэх ихэнх арга хэмжээ эрүүгийн, эрүүгийн байцаан шийтгэх болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль тогтоомжоор тогтоосон үндэслэл, журмаар хэрэглэдэг. Хорих ангийн удирлагаас хэрэглэж болох эрүүгийн эрх зүйн нөлөөллийн арга хэмжээний хамгийн боломжтой нь эрүүгийн хууль тогтоомжийн сурталчилгаа юм. Энэ арга хэмжээ ялтнуудад Монгол улсын Эрүүгийн хуулинд тусгагдсан үйлдэл, эс үйлдэхүйн төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэдэг буюу төр иргэдээ буруу зүйл хийхээс сэрэмжлүүлж, тэднийг үүсч болох хүнд дагавраас хамгаалж байгаа гэдгийг мэдээлж тайлбарлахад оршино.

Иймээс хорих ангийн нөхцөл байдлыг тодорхойлох нь маш чухал асуудал юм. Хорих ангийн нөхцөл байдлыг дотоод ба гадаад нөхцөл байдал гэж анилдаг.

Гадаад хүчин зүйл:

- Нийгмийн хүчин зүйл буюу нийгмийн амьдралд болж буй сөрөг үзэгдэлүүд жагсаал цуглаан, суулт өлсөглөн, эрх зүйн шинэтгэл, хуулийн өөрчлөлт гэх мэт...

- Хорих ял эдлэгсдын гадна хань харилцаанаас ирэх нөлөөл буюу улс төр, бизнес, эрүүгийн гэмт бүлэглэлийн зүгээс албаны хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулж болохуйц үйлдэлүүд

- Байгалийн гамшиг, давагдашгүй хүчин зүйлсүүд энэ нь тухай хорих ангийн байршил орон нутгийн онцлогоос хамаарахаас гадна хорих байрны хориотой бүсийн стандарт

- Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр цацагдаж буй мэдээллийн үнэн бодит байдал, үр дагавар

Дотоод хүчин зүйл:

- Албаны удирдлага зохион байгуулалтын ажил, ажиллах арга барил. Энхүү хүчин зүйл нь тухайн хорих ангийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг хэрхэн зохион байгуулах, үр дүнг тооцох, ач холбогдлыг дээшлүүлэх талаар хэрхэн ажиллаж байгаатай тухайн хорих ангийн аюулгүй байдал шууд хамааралтайгаар тайлбарлагддаг

- Ялтнуудын дотоод уур амьсгал буюу гэмт санаа бодол, гэмт хэрэг үйлдэгдэх боломж, сэдэлт, учирч болох хор уршигын хэр хэмжээ

- Алба хаагчдын тоо, ээлжийн бие бүрэлдэхүүний үүрэг гүйцэтгэлтийн чанар, мэргэжлийн ур чадвар, сонор сэрэмж, албаны бэлэн байдлыг дээшлүүлэх, харуул хамгаалалтыг зохион байгуулах хэлбэр

- Хамгаалалтын техник хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдал, байнгын хэвийн үйл ажиллагаа, бусад хангалт үйлчилгээ

- Хорих байрны байршил газар зүйн онцлог, архитектур, барилга байгууламжийн чанар зэргээс шалтгаална.

